

اجتماعات و راهپیمایی‌ها، به سیاست‌ها و برنامه‌های دولت اعتراض کنند و سخن خود را به گوش مسئولان برسانند؛ چنان‌که بعضی از نمایندگان نیز به آن اشاره کرده‌اند. این اصل همراه با قیودی تنظیم شده بود؛ مانند اینکه تشکیل اجتماع با اعلام قبلی باشد و مخل به امنیت و نظم عمومی و خلاف مبانی اسلام نباشد. همچنین دولت موظف شده بود امنیت اجتماع‌کنندگان را در مراکز و مسیرها تضمین و از درگیری‌های خشونت‌آمیز جلوگیری کند.

● زمان تصویب

پرسش‌هایی که نمایندگان درباره متن تنظیمی مطرح کردند، عبارت‌اند از:
۱. اگر اجتماع در مکان‌هایی باشد که مزاحمتی برای مردم نداشته باشد، اطلاع دادن به دولت چه ضرورتی دارد؟

۲. آیا راهپیمایی بدون حمل سلاح شامل رژه ارتش می‌شود؟ از یک سو تجربه نمایندگان از سوءاستفاده رژیم طاغوتی پهلوی و سرکوب کردن اجتماعات مردمی، و از سوی دیگر تجربه اجتماعات و اغتشاشات مخالفان اسلام موجب شد که درباره این اصل در جلسات متعددی بحث و تبادل نظر کنند به گونه‌ای که چهار بار اصل دگرگون شد تا سرانجام به تصویب رسید.

● دیدگاه‌ها

در یک تقسیم‌بندی کلی، دو دیدگاه در مجلس وجود داشت: اول آنکه در محیط آزاد امکان رشد اسلام بیشتر است و دوم آنکه برای حفظ عقاید مردم و اساس نظام، باید محدودیت‌هایی اعمال شود.

● پیشنهادات در زمان تصویب قانون اساسی

- به طور تفصیلی در بررسی این اصل نظرات ذیل مطرح شد:^۲
«باید اجتماعات و راهپیمایی‌ها با اجازه قبلی مسئولان باشد.
- برخلاف مبانی جمهوری اسلامی نباشد.
- تنها معیار جلوگیری از اجتماعات حفظ نظم عمومی نیست، بلکه باید به صورت کلی مطرح شود تا دولت در مواقع لزوم بتواند جلوی آن را بگیرد.
- به صورت غیرمسلحانه باشد.
- نباید مخل امنیت کشور و اسلام باشد.
- همه قیودی که در اصل پیشین درباره احزاب و جمعیت‌ها مطرح شد اینجا هم لازم است.
- افزودن قیود به اصل آزادی اجتماعات و راهپیمایی‌ها بهانه به دست دولت‌ها خواهد داد.»

تحلیل‌ها و یافته‌ها بحث از اعتراض سیاسی در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران زمانی مطرح می‌شود که جامعه از ثبات سیاسی برخوردار باشد، وگرنه در زمان عدم ثبات سیاسی، جامعه به سوی ناامنی حرکت می‌کند؛ از این رو، برخی از پژوهشگران ثبات سیاسی را به عنوان وضعیت طبیعی یک حکومت یا سازمان سیاسی و به معنای پایایی سامان سیاسی در نظر گرفته‌اند، دسته‌ای دیگر آن را به معنای نبود عوامل بی‌ثباتی نظیر انقلاب، شورش و اعتراض معنا کرده‌اند (ساندرز، ۱۳۹۰).